

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΑΠΟΦΑΣΗ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ
της προσφυγής υπ' αριθ. 16943/02
την οποία κατέθεσε ο Ε Ε
κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν την 02-09-2004 από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

P. LORENZEN, *Πρόεδρος,*

K.A. POZAKH,

G. BONELLO,

F. TULKENS,

N. VAJIĆ,

S. BOTOUCHAROVA,

A. KOVLER,

και από τον S. NIELSEN, *Γραμματέα του Τμήματος.*

Έχον υπ' όψη την προρρηθείσα προσφυγή, η οποία εισήχθη την 22-04-2002.

Έχον υπ' όψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η εναγόμενη Κυβέρνηση και την αντίκρουση των προσφευγόντων.

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση :

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ο προσφεύγων, Ε Ε, είναι Έλληνας υπήκοος, ο οποίος γεννήθηκε το 1931 και διαμένει στην Αθήνα. Η εναγόμενη Κυβέρνηση εκπροσωπείται από τους Μ. Απέσσο, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Κ. Γεωργιάδη, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως

Τα πραγματικά περιστατικά, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής:

Ο προσφεύγων έχει, κατά το παρελθόν, δικαστεί και καταδικαστεί κατ' επανάληψη για δυσφήμιση.

Την 16-02-1998, με τις αποφάσεις 12319 και 12323/1998, το Πλημμελειοδικείο Αθηνών τον καταδίκασε αντιστοίχως σε 18 και 12 μήνες φυλάκιση για δυσφήμιση, των εν λόγω ποινών δυναμένων να μετατραπούν σε χρηματική, ήτοι 1 500 δραχμές (περίπου 4,40 ευρώ) για κάθε ημέρα κρατήσεως. Ο προσφεύγων εφεσίβαλε τις αποφάσεις αυτές ενώπιον του Εφετείου Αθηνών. Εν τούτοις, δεν παρέστη κατά τη συζήτηση ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, η οποία έλαβε χώρα την 04-04-2001. Ο συνήγορός του ζήτησε την αναβολή της συζητήσεως, επειδή ο προσφεύγων νοσηλευόταν στο Νοσοκομείο Αγρινίου. Ο συνήγορος του προσφευγόντος κατέθεσε στο εφετείο πιστοποιητικό νοσηλείας, το οποίο του είχε αποστείλει ο προσφεύγων.

Το Εφετείο εξέτασε το πιστοποιητικό και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από το περιεχόμενό του δεν προέκυπτε ότι πράγματι ο προσφεύγων αδυνατούσε να παραστεί ή ότι η μετακίνησή του, από και προς το νοσοκομείο, ήταν δυνατόν να συνεπάγεται επιδείνωση της καταστάσεως της υγείας του. Το εν λόγω δικαστήριο

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα.

Service de Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique, Athènes.

HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

Translations Service, Athens.

απέρριψε το αίτημα περί αναβολής, υπογραμμίζοντας ότι η μη εμφάνιση του προσφεύγοντος ήταν εσκεμμένη προκειμένου να επιτύχει την παραγραφή του αδικήματος, για το οποίο κατηγορείτο. Επίσης, ίδιο δικαστήριο απέρριψε τις εφέσεις του προσφεύγοντος ως αόριστες (αποφάσεις 4068 και 4069/2001).

Την 19-04-2001, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως. Η δικάσιμος ορίσθηκε για την 12-04-2002. Την 07-03-2002, ο προσφεύγων ζήτησε τον αυτεπάγγελο διορισμό συνηγόρου. Με επιστολή του προς τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου, ισχυριζόταν ότι δεν διέθετε τα οικονομικά μέσα για να διορίσει ο ίδιος συνήγορο και επισύναπτε έγγραφα από τα οποία προέκυπταν τα μηνιαία και ετήσια εισοδήματά του. Όπως προκύπτει από τα έγγραφα αυτά, ο προσφεύγων εισέπραττε, κατά την περίοδο εκείνη, μηνιαία σύνταξη ύψους 612,45 ευρώ.

Την 08-03-2002, ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου απέρριψε το αίτημα περί αυτεπαγγέλτου διορισμού συνηγόρου. Στην επίσημη απάντηση του Αρείου Πάγου, την οποία έλαβε ο προσφεύγων, αναφερόταν ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως στερούνταν προοπτικών επιτυχίας. Εν τούτοις, σε χειρόγραφο σημείωμα του Προέδρου του Αρείου Πάγου τη αιτήσει του προσφεύγοντος αναφερόταν ότι «το βάσιμο της αιτήσεως δεν θεωρούταν πιθανό». Ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου αναφερόταν στο άρθρο 96 Α § 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Την 14-03-2002, ο προσφεύγων απέστειλε νέα επιστολή προς τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου. Τον πληροφορούσε ότι είχε αναγκασθεί να δανεισθεί χρήματα προκειμένου να βρει δικηγόρο, ο οποίος του είχε δηλώσει ότι οι αιτήσεις είχαν δυνατότητες επιτυχίας. Επαναλάμβανε το αίτημά του περί αυτεπαγγέλτου διορισμού συνηγόρου, επικαλούμενος επίσης το άρθρο το άρθρο 6 § 3 γ) της Συμβάσεως.

Την 27-03-2002, ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου επιβεβαίωσε την άρνησή του.

Η συζήτηση ενώπιον του Αρείου Πάγου έλαβε χώρα την 12-04-2002. Κατόπιν της απορρίψεως των αιτημάτων του περί αυτεπαγγέλτου διορισμού συνηγόρου, ο προσφεύγων κατέβαλε στον δικηγόρο, τον οποίο είχε προσλάβει, αμοιβή ύψους 434,82 ευρώ, για τις δύο συζητήσεις ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Την 15-05-2002, ο Άρειος Πάγος απέρριψε τις αιτήσεις αναιρέσεως (αποφάσεις 1214 και 1215/2002).

B. Οικείο εσωτερικό δίκαιο

Το άρθρο 96 Α § 2 ορίζει ότι «*συνήγορος ορίζεται αυτεπαγγέλτως όταν ο κατηγορούμενος, ο οποίος διώκεται για αδίκημα (...), δεν διαθέτει επαρκή οικονομικά μέσα για να προσλάβει δικηγόρο. Η αίτηση απευθύνεται προς τον πρόεδρο των υπηρεσιών του δικαστηρίου ή προς τον πρόεδρο του δικαστηρίου, υποχρεωτικώς πριν από τη δίκη ή την πράξη για την οποία ζητείται ο αυτεπάγγελος διορισμός συνηγόρου (...). Η αίτηση περιέχει τον λόγο για τον οποίο κρίνεται ότι απαιτείται ο αυτεπάγγελος διορισμός συνηγόρου (...) και πρέπει να συνοδεύεται από έγγραφα με τα οποία αποδεικνύεται η πενία του κατηγορουμένου. Στην περίπτωση κατά την οποία θεωρηθεί πιθανό το βάσιμο της αιτήσεως, ορίζεται ένας από τους δικηγόρους των οποίων το όνομα αναγράφεται στον πίνακα της ακόλουθης παραγράφου. (...)*»

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

Επικαλούμενος το άρθρο 6 § 3 γ) της Συμβάσεως, ο προσφεύγων παραπονείται ότι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου αρνήθηκε να του αναγνωρίσει το ευεργέτημα πενίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο προσφεύγων παραπονείται ότι, αν και δεν διέθετε τα μέσα, ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου αρνήθηκε να του αναγνωρίσει το ευεργέτημα πενίας και να επιτρέψει τον αυτεπάγγελτο διορισμό συνηγόρου. Επικαλείται το άρθρο 6 § 3 γ) της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει ότι :

«3. Ειδικότερα, κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα :

γ) όπως υπερασπίσει ο ίδιος εαυτόν ή αναθέσει την υπεράσπισή του σε συνήγορο της εκλογής του, εν ή δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώσει συνήγορο να του παρασχεθεί τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης (...)

Η Κυβέρνηση υπενθυμίζει τη νομολογία του Δικαστηρίου όσον αφορά τη δωρεάν παροχή συνηγόρου. Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι, κατά το άρθρο 6 § 3 γ) της Συμβάσεως, το δικαίωμα αυτό υπόκειται σε δύο προϋποθέσεις : πρώτον, πρέπει ο προσφεύγων να μη διαθέτει τα μέσα να πληρώσει συνήγορο και, δεύτερον, πρέπει τούτο να ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης. Εν προκειμένω, η Κυβέρνηση προτάσσει ότι ο προσφεύγων δεν ήταν πένης στο σημείο που να μη δύναται, εν τέλει, να προσλάβει δικηγόρο για να τον εκπροσωπήσει ενώπιον του Αρείου Πάγου. Επίσης, κατά την Κυβέρνηση, η σχετική προς το αβάσιμο της αιτήσεως αναιρέσεως αναφορά η οποία υπάρχει στην επιστολή με την οποία απορρίπτεται το αίτημα του προσφεύγοντος, οφειλόταν σε σφάλμα εξ αβλεψίας. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου είχε προηγουμένως αναγράψει ιδιοχείρως επί της αιτήσεως του προσφεύγοντος ότι έπρεπε η εν λόγω αίτηση να απορριφθεί επειδή «ήταν αβάσιμη», αναφερόμενος στο άρθρο 96 Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Επομένως, ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου απέρριψε την αίτηση επειδή ο προσφεύγων δεν ήταν σε θέση να αποδείξει την πενία του, όπως ρητώς προβλέπεται από την οικεία νομοθεσία, και όχι επειδή οι αιτήσεις του αναιρέσεως στερούνταν κάθε προοπτικής επιτυχίας. Δεύτερον, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι, στην παρούσα υπόθεση, η απόρριψη του αιτήματος περί δωρεάν παροχής συνηγόρου ενδεικνυόταν υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης. Ο προσφεύγων προσέβαλλε μόνον την απουσία αιτιολογήσεως των εφετειακών αποφάσεων, αιτίαση προδήλως αβάσιμη. Πράγματι, το προδήλως αβάσιμο της αιτιάσεως του προσφεύγοντος επιβεβαιώθηκε εκ των υστέρων με τις αποφάσεις 1214 και 1215/2002 του Αρείου Πάγου, ο οποίος απέρριψε τις αιτήσεις αναιρέσεως του προσφεύγοντος.

Ο προσφεύγων αντικρούει τους ισχυρισμούς αυτούς και δηλώνει ότι η Κυβέρνηση ερμηνεύει αυθαίρετα το περιεχόμενο της επιστολής του Προέδρου του Αρείου Πάγου. Κατά τον προσφεύγοντα, ο Πρόεδρος αναφερόταν ρητώς στο προδήλως αβάσιμο της αιτήσεως αναιρέσεως και όχι στην αίτησή του περί δωρεάν παροχής συνηγόρου. Περαιτέρω, δηλώνει ότι είναι αδύνατον να προβλεφθεί η τύχη ενδίκου μέσου πριν αυτό εξετασθεί από το αρμόδιο δικαστήριο. Στην παρούσα υπόθεση, το μόνο αρμόδιο όργανο να τμήσει τη διαφορά ήταν το τμήμα του Αρείου Πάγου και όχι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε δωρεάν παροχή αυτεπαγγέλτως διορισθέντος συνηγόρου συνιστά στοιχείο, μεταξύ άλλων, της εννοίας της δικαίας δίκης, την οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως (*Quaranta κατά της Ελβετίας*, απόφαση από 24 Μαΐου 1991, série A n° 205, σελ. 16, § 27, *Pham Hoang κατά της Γαλλίας*, απόφαση από 25 Σεπτεμβρίου 1992, série A n°

243, σελ. 23, § 39). Το εδάφιο γ) του άρθρου 6 § 3 προβλέπει δύο προϋποθέσεις στις οποίες υπόκειται το ως άνω δικαίωμα. Η πρώτη αφορά την απουσία «μέσων να πληρωθεί συνήγορος» και η δεύτερη συνίσταται στη διάγνωση εάν η δωρεάν παροχή συνηγόρου στον προσφεύγοντα ενδεικνυόταν ή όχι από το συμφέρον της δικαιοσύνης και, εάν ναι, στην εξέταση του ερωτήματος εάν η παρασχεθείσα στον προσφεύγοντα αρωγή ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις του άρθρου 6 § 3 γ) της Συμβάσεως (*mutatis mutandis Boner κατά του Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση από 28 Οκτωβρίου 1994, série A n° 300-B, σελ. 74, § 36, *Perks κ.λ.π. κατά του Ηνωμένου Βασιλείου*, n°^{OS} 25277/94, 25279/94, 25280/94, 25282/94, 25285/94, 28048/95, 28192/95 και 28456/95, § 76, 12 Οκτωβρίου 1999). Όταν εξετάζει εάν το συμφέρον της δικαιοσύνης απαιτεί την παροχή συνηγόρου, πρέπει το Δικαστήριο να εξετάζει τα πραγματικά περιστατικά κάθε υποθέσεως. Η πιθανότητα επιτυχίας και η αναγνώριση του ευεργετήματος πενίας σε άλλα στάδια της διαδικασίας αποτελούν, βεβαίως, σημαντικά στοιχεία τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, δεν είναι, όμως, τα μοναδικά κριτήρια. Μεταξύ των λοιπών στοιχείων τα οποία επιτρέπουν την αξιολόγηση των απαιτήσεων του συμφέροντος της δικαιοσύνης, είναι η σημασία του τι διακυβεύεται για τον προσφεύγοντα, ίδια δε η σοβαρότητα της ποινής (*Μπίμπα κατά της Ελλάδος*, n° 33170/96, § 29, 26 Σεπτεμβρίου 2000).

Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο δεν πείθεται ότι ο προσφεύγων δεν διέθετε επαρκή μέσα να πληρώσει συνήγορο κατά τη διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου. Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, ο προσφεύγων εισέπραττε κατά την περίοδο εκείνη σύνταξη ύψους 612,45 ευρώ μηνιαίως. Μετά την απόρριψη των αιτήσεών του περί δωρεάν παροχής συνηγόρου, κατέβαλε στον δικηγόρο, τον οποίο είχε προσλάβει, 434,82 ευρώ, για τις δύο συζητήσεις ενώπιον του Αρείου Πάγου. Επομένως, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι τα μηνιαία εισοδήματα του προσφεύγοντος, εν σχέσει, ειδικότερα, προς την καταβληθείσα στον συνήγορό του αμοιβή, δεν τον περιόριζαν σε μια οικονομική κατάσταση η οποία καθιστούσε απαραίτητη τη δωρεάν παροχή συνηγόρου ενώπιον του Αρείου Πάγου.

Περαιτέρω, όσον αφορά το ερώτημα εάν το συμφέρον της δικαιοσύνης απαιτούσε όπως ο προσφεύγων είχε τύχει του ευεργετήματος πενίας, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων είχε προβάλει έναν μόνο λόγο αναιρέσεως, ήτοι τη μη αιτιολόγηση των εφετειακών αποφάσεων. Λαμβάνοντας υπόψη τον μη εξαιρετικό χαρακτήρα του λόγου αυτού, το Δικαστήριο είναι της γνώμης ότι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου ήταν ευλόγως σε θέση να εκτιμήσει το βάσιμο του λόγου αυτού και να το λάβει υπόψη προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος του προσφεύγοντος. Εξ άλλου, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η συμπεριφορά του Προέδρου του Αρείου Πάγου, στην παρούσα υπόθεση, ευθυγραμμίζεται με την αρχή της οικονομίας της δίκης, ήτοι την απρόσκοπτη απονομή της δικαιοσύνης, η οποία συνιστά μία από τις θεμελιώδεις αξίες της Συμβάσεως (μεταξύ πολλών άλλων, *Ćonka κατά του Βελγίου*, n° 51564/99, § 70, CEDH 2002-I).

Περαιτέρω, η σοβαρότητα του αδικήματος για το οποίο κατηγορήθηκε ο προσφεύγων, καθώς και η σοβαρότητα της ποινής η οποία απαγγέλθηκε σε βάρος του, δεν ήταν τέτοιες ώστε να επιβάλλουν οπωσδήποτε τη δωρεάν παροχή συνηγόρου. Πράγματι, ο προσφεύγων είχε ήδη κηρυχθεί ένοχος δυσφημίσεως από τα δικαστήρια της ουσία και είχε καταδικασθεί σε ποινές 18 και 12 μηνών. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου αφορούσε μόνο νομικά θέματα και θα ήταν δυνατόν να καταλήξει σε απόφαση αναιρέσεως της

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα.

Service de Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique, Athènes.

HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

Translations Service, Athens.

προσβληθείσας αποφάσεως. Επομένως, ο προσφεύγων δεν διέτρεχε τὸν κίνδυνο να τιμωρηθεί με βαρύτερη ποινή. Εξ άλλου, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι ποινές τις οποίες επέβαλαν τα δικαστήρια της ουσίας, ήταν μετατρέψιμες σε πρόστιμο. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο δεν δύναται να δεχθεί ότι η διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου προαγγελλόταν ιδιαίτερος σοβαρή από πλευράς συνεπειών για τον προσφεύγοντα.

Το Δικαστήριο επισημαίνει, τέλος και προπάντων, ότι η άρνηση δωρεάν παροχής συνηγόρου δεν προσέβαλε το δικαίωμα του προσφεύγοντος σε δικαία δίκη, στο μέτρο που έτυχε εν τέλει πραγματικής εκπροσωπήσεως από συνήγορο ενώπιον του Αρείου Πάγου. Το γεγονός ότι η σύμπραξη του δικηγόρου αυτού υπεισέρχεται στο πλαίσιο εκπροσωπήσεως επ' αμοιβή και όχι δωρεάν, δεν θέτει υπό αμφισβήτηση το γεγονός ότι υπήρξε πραγματική.

Βάσει των ανωτέρω, στην παρούσα υπόθεση, ούτε η οικονομική κατάσταση του προσφεύγοντος ούτε το συμφέρον της δικαιοσύνης απαιτούσαν τη δωρεάν παροχή αυτεπαγγέλτως διορισθέντος συνηγόρου.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι πρέπει η αίτηση αυτή να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομοφώνως,
Δεν κάνει δεκτή την προσφυγή.

[υπογραφή]
Søren NIELSEN
Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή]
Peer LORENZEN
Πρόεδρος

[σφραγίδα δυσανάγνωστη]

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.
Αθήνα, 24-09-2004.
Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ